

שורש נשמות החשמונאים מאור הגנוז של חנוכה על כן נעלמו ונגנזו עד שיתגלו בביאת המשיח!

|| הרה"ג ר' פנחס פרידמן ||

הוספנו לבאר על פי דברי ה"בני יששכר" (ניסן מאמר ד דרוש זוט על דרך הדרוש) שקיבל מרבותיו, כי פעולת עבירה לשמה יש בה סגולה להמשיך חסדים על ישראל ודינים על הרשעים, כי ממעשה העבירה נמשכים דינים על הרשעים, ומהמחשבה שהיא לשם שמים נמשכים חסדים על ישראל.

הנה כי כן מטעם זה עברו החשמונאים עבירה לשמה לקחת המלוכה לעצמם, כדי להמשיך חסדים ורחמים על ישראל ודינים וגבורות על היוונים. אולם אחרי כל הביאורים עדיין מוטלת עלינו חובת הביאור, מכיון שהחשמונאים הכהנים הקדושים בני אהרן נתכוונו לשם שמים, ובזכותם זכינו בכל שנה לאור הגדול של שמונת ימי חנוכה, מדוע הענישם הקב"ה בעונש כל כך קשה שלא נשאר מהם שריד ופליט.

אולם הפליאה עדיין במקומה עומדת, שהרי שנינו בגמרא (תענית כט.) לפי גירסת רש"י: "מגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב". הנה כי כן איך אפשר כי אותם החשמונאים הכהנים הקדושים שגרמו להאיר אור חנוכה לישראל לדורות עולם, נכשלו בחטא חמור כזה עד כדי כך שלא נשאר מהם שריד.

הארכנו לבאר כי החשמונאים לקחו המלכות לעצמם רק לשעתם בבחינת עבירה לשמה, כדי להציל את בית ישראל מידי היוונים שעמדו על ישראל להשכיחם תורת ה', ואף שידעו כי יענשו קשות על כך מסרו נפשם על קדושת השם, כמו שעשה אהרן הכהן בחטא העגל שמסר נפשו בעולם הזה ובעולם הבא, כדי להציל את ישראל מכליה אם היו הורגים אותו כמו שהרגו את חור, והרי זה בבחינת: "עת לעשות לה' הפרו תורתך".

במאמר שעבר הבאנו מה ששינו בגמרא (קידושין ע:): "אמר שמואל כל דאמר מדבית חשמונאי קאתינא עבדא הוא". פירוש: כל מי שאומר שהוא מבית חשמונאים עבד הוא, כי מכל בני החשמונאים לא נשאר שריד ופליט, כי הורדוס שהיה עבדם של בית החשמונאים, שמע בת קול שאומרת: "כל עבד שימרוד עכשיו באדוניו יצליח", קם והרג את כל אדוניו מבית החשמונאים ולקח המלוכה לעצמו.

הבענו על כך את הפליאה העצומה, איך יתכן שכל משפחת החשמונאים הכהנים הקדושים, שעל ידם נעשה נס חנוכה שנקבע לדורות עולם, נעלמו כליל מן העולם ולא נשאר מהם שריד ופליט. הן אמת שמצינו ביאור על כך בדברי הרמב"ן (בראשית מט י), כי החשמונאים נענשו על שלקחו את המלוכה ששייכת למלכות בית דוד, ועברו על הבטחת יעקב אבינו: "לא יסור שבט מיהודה".

פתח דברינו יאיר מה שמצינו בענין זה חידוש עצום, במשנתו הטהורה של הכהן גדול הגה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע בספר "רסיסי לילה" (אות נז), כי ברור בעיניו שבעצם נשארו הרבה לפליטה ממשפחת החשמונאים, אלא שבגלל הפחד מהורדוס שביקש להרוג את כל בני משפחתם, התחבאו ולא גילו כי הם ממשפחת החשמונאים, עד שבמשך הזמן נשתכח מוצאם, ומה שאמרו בגמרא: "כל דאמר מדבית חשמונאי קאתינא עבדא הוא", הסיבה לכך היא כי נתערבו בין ישראל ולא נודע מי הם.

כדרכו בקודש מוסיף רבי צדוק לבאר, מדוע באמת נעלמה הנהגת החשמונאים מן העולם, כי שורש קדושת החשמונאים הוא, בהיותם פועלים במסירות נפש להפריד פירוד מוחלט בין ישראל לעמים, היפך כוונת היוונים שעמדו על ישראל להשכיחם תורת ה' על ידי שיתערבו עמם וילמדו מהם תרבות יון, בבחינת (תהלים קו לה): "ויתערבו בגוים וילמדו ממעשיהם".

אולם מאחר שעדיין לא הגיע הזמן שיתפרדו לגמרי מן הגוים, כי פירוד זה בשלימות יהיה רק באחרית הימים בגאולה העתידה, על כן סיבב הקב"ה שהנהגת בני החשמונאים נעלמו מן העולם, כלומר קדושת החשמונאים שגרמו לפירוד מוחלט בלי אפשרות של עירוב, נעלמה לעת עתה ותחזור לישראל רק בגאולה העתידה.

לשון קדשו של

רבי צדוק הכהן זי"ע

והנה דבריו החוצבים להבות אש של רבי צדוק הכהן זי"ע ב"רסיסי לילה" (אות נז):

"ותחילת התעוררות החשמונאים כפי מה שאומרים ביוצר לחנוכה היה על זה שלא תיבעל אחותם להגמון, וגם רש"י בשבת (דף כג.) על [מה שאמרו נשים חייבות בנר חנוכה] שאף הן היו באותו נס, פירש בגזירה דתיבעל להגמון, שזה היה עיקר נס חנוכה לבטל עירוב וחיבור זה, על כן כשבא הורדוס לידבק בזרעם לא עלתה בידו כמו שאמרו בריש בבא בתרא (דף ג:).

כי זה כל שורש קדושת החשמונאים המתפשט בכל זרעם אחריהם, מאחר שפעלו



ציור מתוך הספר "להודות ולחלל" - סיפור נס חנוכה מבית מלכות וקסבורג

מעירוב בני נכר], מכל מקום בעולם הזה הוא בתכלית ההעלם בפרט אחר החורבן, ומהתחלת התעוררות החורבן, שהיה מתחילת מלכות הורדוס שהיה עבד ומבני נכר, ומשל על ידי כח מלכות רומי וניטלה המלכות מישראל, ועל כן על ידו היה התעלמות יחס החשמונאים, שהם המשתדלים לכלות רגלא דתרמודאי וערוב בני נכר מישראל".

רק יחוס החשמונאים נתבטלה

ונראה לבאר דבריו הקדושים, על פי הידוע כי מלבד גלות מצרים שהיתה גלות כללית, ישנן ארבע גלויות: בבל, מדי, יון, אדום, וכבר

אבל ברור בעיני דהכוונה שלא נשתייר מזרעו בפרסום ומי שיתייחס אחריו, וקטלינהו לכולהי מרותיה, היינו כל אותם שמצא, והם נענשו בעוונם [שנטלו המלוכה], והשאר נחבאו והעלימו עצמם ולא פירסמו יחוסם, ולפי שמשכה מלכות הורדוס וזרעו מאה שנה, שכל אותם הימים היה ירא לפרסם עצמו מי שהיה מבית חשמונאי, על כן נשתקע ונשתכח זכר יחוסם מן העולם, ולא נשאר מי שמתייחס אחריהם, אלא אותם העבדים בני הורדוס, שאמר שנשא מבנותם [של החשמונאים] כדי לייחס זרעו אחריהם.

ועל כל פנים גם זה היה מן השמים שישתקע וישתכח יחוסו מן העולם, כי שורש יחוסו הוא בתכלית הריחוק מעירוב בני נכר, ואף על פי שזה אמת בכל זרע יעקב גם כן [שמתרחקים

הקדושה לישראל קבוע לדורות עולם, שלא ינחו להתערב עמם זרע נכר, ולפי שה' יתברך רצה להניח ערבוביה זה עדיין בעולם עד עת קץ, על כן נתעלם זרע החשמונאים כמו שאמרו (שם), דמאן דאמר מבית חשמונאי אתינא עבדא הוא.

וברור בעיני דמה שאמרו דלא אשתייר מיניה וכו', אין רצונם לומר דלא נשאר לגמרי מהם, וחלילה מי שעשה התשועה הגדולה הזאת בישראל יכלה זרעו מן העולם, ואף דהרמב"ן פרשת ויחי נתן טעם לזה מפני שנטלו מלוכה, אין זה מספיק להסיר השאלה, למה יגיע עונש זה לחשמונאי הצדיק שלא נטל מלוכה שלא ישאר כלום מזרעו.

בראשית הבריאה גזרה חכמתו יתברך שמו על ארבע גלויות הללו, כמבואר במדרש (ב"ר ב ד) על הפסוק (בראשית א ב): **"והארץ היתה תהו, זה גלות בבל, ובהו, זה גלות מדי, וחושך, זה גלות יו"ן... על פני תהום זה גלות ממלכת הרשעה [אדם].... ורוח אלקים מרחפת זה רוחו של המשיח"**.

והביאור על כך על פי מה ששינינו בגמרא (פסחים פז:): **"לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים"**. וביאר האריז"ל ב"שער הפסוקים" (פרשת שמות ד"ה ויקם מלך חדש), כי **"גרים"** הכוונה על ניצוצי קדושה שהיו טמונים בתוך הקליפות ויצאו משם, ועל כך גלו ישראל בין האומות כדי שיתוספו עליהם גרים, שהם ניצוצי הקדושה המעורבים בתוך הקליפות בגלויות.

מעתה נראה כי זהו ביאור דברי רבי צדוק הכהן זי"ע שכתב: **"כי זה כל שורש קדושת החשמונאים המתפשט בכל זרעם אחריהם... שלא יניחו להתערב עמהם זרע נכר, ולפי שה' יתברך רצה להניח ערבוביא זה עדיין בעולם עד עת קץ, על כן נתעלם זרע החשמונאים"**. כלומר הקב"ה רצה להשאיר ערבוביא זה בעולם, כי עדיין היו צריכים להשלים את הגלות הרביעית היא גלות אדום, אשר מהות הגלות הוא התערבות ישראל בין האומות.

נמצא כי אם היתה נשאתר קדושת החשמונאים במלוא עוצמתה, לא היה אפשר שיגלו ישראל בגלות אדום לבין האומות ויתערבו עמהם, אשר בירור גלות זה נצרך מאד כהכנה לקראת הגאולה העתידה, שתבוא רק אחרי בירור כל הארבע גלויות, אבל ברור שבכל זאת נשאר רושם מקדושת החשמונאים, ובפרט על ידי קדושת החנוכה שכל מי שרוצה להיפרד מהגוים יש בכוחו לעשות כן.

החשמונאים הראשונים לא נענשו אלא בניהם שנתקלקלו

ועתה בא וראה מה שמצינו עוד בזה דברים בהירים ב"שם משמואל" (פרשת מקץ חנוכה ליל ח), על פי המבואר בגמרא (ע"ז ט.) כי מלכות בית חשמונאי מלכו בזמן בית המקדש השני מאה ושלש שנים, וכבר פירטו כותבי סדר הדורות שמות כל המלכים שמלכו לבית החשמונאים.

לפי זה טוען ה"שם משמואל" כי המלכים הראשונים למלכות בית חשמונאי שנצחו במלחמה כנגד היוונים, לא לקחו המלכות לעצמם בלי הרשות של הסנהדרין שישבו בלשכת הגזית, ולא נתכוונו לקחת את המלכות רק לשעתם כדי לחזק את עול מלכות שמים בישראל, ובכך אין כל כך איסור כיון שהוא רק לשעתו ולא בדרך קבע.

והביא ראיה לכך מדברי שו"ת הרשב"א (חלק ד סימן פז) בוויכוח שנתווכח עם אפיקורס ששאלו, איך לא נתקיים הבטחת יעקב אבינו ע"ה (בראשית מט י'): **"לא יסור שבט מיהודה"**, הלא ראינו כי בגלות סר השלטון מבית יהודה, על כך השיב לו הרשב"א בלשון קדשו:

אמרתי, אמיתות פירוש הכתוב כך הוא, לא יסור שבט מיהודה לעד, כי לבסוף יבא שילה שהוא מזרעו ותשוב אליו הממלכה... ולא הבטיח ה' את ישראל שלא יגלו כדי שימלוך עליהם מלך יהודה, אבל הבטיחו שהממלכה והשררה היא נחלתו, ואם תסור ממנו לא תסור לעולם כמו שסרה משאר השבטים, כי בסוף הזמנים יבא שילה שהוא המשיח מזרעו, ולו יקחת עמים כי תשוב ירושתו לו כי הממלכה שלו היא.

ומלת 'עד' במקום הזה כמו לעד, כלומר לא יסור שבט מיהודה לעד, כי יבא שילה כו', ומצינו עד כמו לעד, דכתיב (ישעיה נז טו) שוכן עד וקדוש שמו, שהוא כמו שוכן לעד, והוא שתרגם המתרגם (בראשית מט י') לא יעדי עביד שלטן מדבית יהודה, וספרא מבני בנוהי, עד עלמא דייתי משיחא, דדיליה היא מלכותא".

הנה כי כן טוען ה"שם משמואל", יפה עשו החשמונאים שלקחו המלכות ברשות הסנהדרין לשעתם ולא לעד, כי כל כוונתם היתה לשם שמים כדי לחזק את עול "מלכות" שמים בישראל, ולכן זכו להיות מרכבה למדת "מלכות" וישבו על כסא המלוכה. אולם בניהם אחריהם המלכים האחרונים לבית החשמונאים, שלא היו במדריגה זו לחזק עול מלכות שמים, ובכל זאת נתכוונו להחזיק המלכות בידם לעד בתור ירושה מאבותיהם, לכן נענשו שנאבדו מישראל כדברי הרמב"ן.

והנה הדברים בלשון קדשו של ה"שם משמואל", אחרי שביאר כי החשמונאים השפיעו על ישראל שיקבלו עליהם עול מלכות שמים:

"ולפי האמור יש ליישב קושית הרמב"ן על החשמונאים, שקיבלו המלכות על ישראל ועברו על צוואת יעקב אבינו ע"ה לא יסור שבט מיהודה. ולפי דרכנו יש לומר מאחר שהם אז הכניסו בישראל מדה זו שהיא קבלת עול מלכות שמים שלימה, זכו להיות מרכבה למדת מלכות שמים, וירשו המלוכה לשעתה בעת ההיא שהכניסו זה בישראל, וכמו שכתב בתשובות הרשב"א (חלק ד' סימן קפז) שאינו

פי מה שהאריך לבאר כי מה שעמדה מלכות יון הרשעה על ישראל להשכיחם תורת ה', היתה כוונתם לעקור מישראל קדושת תורה שבעל פה, והחשמונאים נלחמו כנגדם כדי להציל את קדושת תורה שבעל פה. [ראה ב"דרשות חתם סופר" (דף סט טור ב ד"ה הדודאים) שכתב: **"כבר כתבתי שעל ידי נס חנוכה נתחזק ונתפרסם כי תורה שבעל פה הסכימו משמים, כי היה השמן טמא רק בטומאת זיבת עכו"ם ואפילו הכי נעשה נס"**].

והנה מבואר בתיקוני זוהר במאמר פתח אליהו (הקדמה יז): **"מלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה"**, הרי מבואר כי מדת מלכות היא תורה שבעל פה, על כן בזכות שהצילו החשמונאים את התורה שבעל פה נעשו מרכבה למדת מלכות וזכו למלוכה, וזהו שמבואר בגמרא (גיטין סב.): **"מנא לך דרבנן איקרו מלכים, אמר להו דכתיב (משלי ח טו) בי מלכים ימלוכו"**.

אולם כל זה היה במלכים הראשונים של מלכות בית חשמונאי שחזקו קדושת תורה שבעל פה, אולם הרי מצינו בגמרא (קידושין סו.) אצל ינאי המלך שהיה מצאצאי מלכות בית חשמונאי: **"נזרקה בו אפיקורסות"**, כי



נתפתה להרוג כל חכמי התורה שאמרו לו, כי לפי דיני תורה שבעל פה אינו ראוי לכהונה גדולה, על כן מאז שוב לא היו ראויים להחזיק את המלכות, ולפי זה כתב בלשון קדשו:

"ודברי הרמב"ן ז"ל בודאי גם כן אמת, שבצירוף מה שנתחבר ינאי לצדוקים וכפר בתורה שבעל פה, ושוב לא היה מלכות מכח התורה דכתיב בי מלכים ימלוכו, כמו שהיה בשעת הנס שהיו החשמונאים שורש תורה שבעל פה בחינת מלכות... וכיון שהוא ינאי כפר בתורה שבעל פה הרי עבר על מה שנאמר, לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו, ונגזר על זרעו שיכלה וכמו שכתב הרמב"ן".

שורש נשמות החשמונאים מהאור הגנוז

לכבוד שמונת ימי חנוכה שזכינו אליהם בזכות החשמונאים הקדושים, הבה נעלה במסילה בדרכו של רבי צדוק הכהן זי"ע, לבאר ביתר שאת עומק הענין שהעלים הקב"ה את יחוס משפחת החשמונאים הקדושים, שהרי אפילו לפי מה שביאר רבי צדוק הכהן שנשארו בהסתר מצאצאי החשמונאים, בכל זאת ראוי לבאר ביתר שאת מדוע נעלמה ההנהגה שלהם.

נקדים מה שהקשה הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע ב"קדושת לוי" (קדושה

חמישית לחנוכה), על מה שסייב הקב"ה את הנס של ניצחון המלחמה כנגד היוונים על ידי החשמונאים שהיו כהנים, שהרי ידוע כי מדתו של כהן היא מדת החסד, כמבואר בזוהר הקדוש (פרשת נשא קמה:): **"כהן לא אשתכח מסטרא דדינא, מאי טעמא זכה כהן לחסד בגין היראה, הדא הוא דכתיב (תהלים קג יז) וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו"**.

וכן מצינו בזוהר הקדוש (פרשת שמיני מא.) כי מטעם זה אין הכהנים רשאים להיכנס לבית המקדש רק אחרי שרחצו ידיהם ורגליהם במים, זאת ועוד, שאסור להם להיכנס שתויי יין, כי מים הם רמז על מדת החסד ויין על מדת הגבורה, ובלשון קדשו: **"דכד עייל כהנא לבי מקדשא, דייעול בחסד דאיהו מייא, ולא ייעול ביין דשתי דאיהו גבורה"**.

לפי זה מקשה ה"קדושת לוי", מדוע סיבב הקב"ה הנס של נצחון המלחמה על היוונים, על ידי החשמונאים הכהנים שהם ממדת החסד ולא ממדת הגבורה. ותירץ בדברי קדשו על פי מה שהאריך לבאר כי שורש הנס של נצחון המלחמה היה רק מחמת אהבת הקב"ה לישראל, נמצא כי ניצחון המלחמה היה מצד גבורה הכלולה בתוך מדת החסד, לכן שייך ענין זה לכהנים שמדתם חסד עכדה"ק.

גילוי אור הגנוז בחנוכה מהגאולה העתידה

כדרכה של תורה שנדרשת בשבעים פנים נראה לתרץ קושיא זו, על פי מה שגילה לנו ה"בני יששכר" (כסלו-טבת מאמר ב אות ח) בראיות ברורות, כי בנס חנוכה האיר הקב"ה לישראל מהאור הגנוז של ששת ימי בראשית, שיתגלה על ידי מלך המשיח בגאולה העתידה כמבואר בגמרא (חגיגה יב.):

"אור שברא הקב"ה ביום ראשון אדם צופה בו מסוף העולם ועד סופו, כיון שנסתכל הקב"ה בדור המבול ובדור הפלגה, וראה שמעשיהם מקולקלים עמד וגנזו מהן שנאמר וימנע מרשעים אורם, ולמי גנזו לצדיקים לעתיד לבא שנאמר וירא אלקים את האור כי טוב".

ה"בני יששכר" מוכיח דבר זה מדברי אחד מבעלי התוספות בעל "הרוקח" (סימן רכה), שכתב כי חכמינו ז"ל תקנו להדליק בחנוכה ל"ו נרות כנגד אור הראשון ששימש לאדם הראשון ל"ו שעות, כמבואר בירושלמי (ברכות פ"ח ה"ה): **"שלשים ושש שעות שימשה אותה האורה שנבראת ביום הראשון, שתיים עשרה בערב שבת ושתיים עשרה בליל שבת ושתיים עשרה בשבת, והיה אדם הראשון מביט בו מסוף העולם ועד סופו"**.

עוד מביא ה"בני יששכר" ראיה לכך, מדברי הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע כפי שהביא תלמידו בשמו בספר "מדרש פנחס" (אות א): **"שבכל חנוכה בשעת הדלקת נרות נתגלה אור הגנוז והוא אור של משיח"**. על פי האמור מפרש ה"בני יששכר" (שם אות ח): **"על כן קראו לימים האלו חנוכה, שהוא חינוך והרגל על לעתיד גאולה עתידה, שאז יתגלה לנו האור הגנוז בשלימות, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (חגיגה יב.) וגנזו לצדיקים לעתיד לבוא"**.

אמנם מן הראוי להתבונן, שהרי כלל גדול הוא כי לכל המשכת אור צריך להקדים התעוררות מלמטה, כמאמר הזוהר הקדוש (פרשת וארא לא:): **"תא חזי באתערותא דלתתא אתער לעילא, ועד לא יתער לתתא לא יתער לעילא לאשראה עליה"**. הנה כי כן צריך ביאור איך זכו ישראל דוקא בימי החשמונאים בנס חנוכה לגילוי אור הגנוז של מלך המשיח, מה שלא מצינו כן בשאר ימים טובים.

אור הגנוז הוא אור הגבורה שגנוזים בה אורות גדולים

ונראה לבאר הענין בזה, על פי מה שלמדנו ממשנתו הטהורה של הרה"ק מאפטא זי"ע ב"אוהב ישראל" (ריש פרשת תולדות) ביאור ההגדרה של האור הגנוז, שהוא האור הגנוז בתוך מדת הדין והגבורה שהוא אור גדול שאין העולם כדאי להשתמש בו, וזה לשון קדשו בקיצור:

”הנה הגם לפי ראות עינינו בתורה הקדושה ובדברי חז”ל ובספרי חכמי האמת, דמדת אברהם היא אהבה וחסד והיה מרכבה לימין, וביצחק אבינו מצינו שמדתו היתה פחד וגבורה, אבל באמת תולדותיו של יצחק ושורשו הם חסדים גדולים, אך שאורות החסדים הללו המה גנוזים ומכוסים ונעלמים במדה זו השמאלית, וההתגלות ממדה זו היא רק דינין וגבורות.

וזה שאמר הכתוב (תהלים לא כ) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך, רצונו לומר במדת יראה שהיא בחינת צפון לצד שמאל, במדה זו עצמה צפון וגנוז וטמון רב טוב וחסד. ובזה תבין מה שאנו רואים שהזהב הוא חשוב בעולם יותר מכסף, הגם שהכסף הוא בחינת חסד וגונו מורה לזה שהוא לבן, וזהב שהוא בחינת דין נוטה לאדמומית, אלא ודאי שבתוך הזהב נעלם וגנוז חסדים טובים ויקרים ונפלאים ואורות גדולים.

והנה כעת אנחנו בגלות, ואין בנו כח להמשיך שפע מהאורות והחסדים טובים הצפונים וגנוזים בה, מחמת שכעת הוא שליטת החיצונים, ולכן צריכין אנחנו להמשיך החיות ושפע הקודש רק מן הימין הפשוט, ומחסדי אברהם המגולים עד ביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אמון, ואז יסלק הבורא יתברך כל החיצוניות והקליפות מכל העולמות, ונגלה כבוד השם יתברך ויתגלו פנימיות האורות מכל המדות, וימתקו כל הדינין והגבורות ויתאחדו כל המדות”.

על פי האמור מבאר ה"אוהב ישראל" מה שאמרו בגמרא (חגיגה יב.) שגנו הקב"ה את האור "לצדיקים לעתיד לבוא", הכוונה בזה על האור הגדול של החסד שגנו הקב"ה בתוך הדין לצדיקים לעתיד לבא ככתוב: ”מה רב טובך אשר צפנת ליראיך”. והנה זמן הגלות הוא בבחינת "חמה בנרתיקה", כי אור גדול זה של חסד גנוז בתוך הדין: ”עד עת הגאולה שיסיר החושך ויוציא הקב"ה חמה מנרתיקה” עכדה"ק.

מוציא חמה מנרתיקה דין ורחמים

ועתה בא וראה כי על פי דבריו הקדושים יאיר לנו להבין מאמרו של רבי שמעון בן לקיש בגמרא (נדרים ח:):

”אין גיהנם לעולם הבא, אלא הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה, צדיקים מתרפאין בה ורשעים נידונין בה, שנאמר (מלאכי ג כ) וזרחו לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה, ולא עוד אלא שמתעדין בה... והרשעים נידונין בה, שנאמר (שם ג יט) הנה יום בא בוער כנתנור”.

וצריך להבין, איך אפשר ששני הפכיים ישמשו בנושא אחד, כי באותו אור עצמו שהצדיקים מתרפאין ומתעדינן בו יהיו הרשעים נידונין בו. אך לפי דברי ה"אוהב ישראל" יתבאר הענין היטב, שהרי כבר למדנו מדבריו כי מה שיוציא הקב"ה לעתיד לבוא "חמה מנרתיקה", הוא שיגלה הקב"ה את האור הגדול של חסד הטמון וגנוז בתוך מדת הדין.

נמצא כי לעתיד לבוא תהיה מדת הדין כלולה משני אורות חיצוני ופנימי, כי הלבוש החיצון יהיה דין וגבורה ואילו האור הגנוז הפנימי יהיה אור של חסד גדול, על כן הצדיקים

שקירבו את הגאולה על ידי מעשיהם הטובים, יזכו להתעדן באור גנוז זה של חסד שיתגלה על ידם, אבל הרשעים שבעוונותם הרבים גרמו שהאור הגדול של חסד יגנו בתוך לבוש של דין, לא יהנו מהאור הגנוז שבתוך הדין אלא יענשו מאש הדין של הלבוש החיצוני.

היוצא לנו מכל זה, כי האור הגנוז שגנו הקב"ה לצדיקים לעתיד לבוא, הם האורות הגדולים של החסדים הטמונים בתוך מדת הגבורה בבחינת: ”מה רב טובך אשר צפנת ליראיך”, אשר יש בהם שני הפכיים בנושא אחד, מחיצוניות הדין נמשכים דינים על הרשעים ומפנימיות החסד נמשכים חסדים ורחמים לצדיקים.

ומזה נשכיל להבין כי האור הגנוז של מלך המשיח שנתגלה לישראל בחנוכה, הוא אותו אור של חסד שהוא גנוז בתוך הדין, ובחנוכה נתגלה מעין הגילוי של לעתיד לבוא כאשר יוציא הקב"ה חמה מנרתיקה, ונתקיים אצל החשמונאים: ”צדיקים מתרפאין בה ורשעים נידונין בה”, כי החשמונאים התעדנו באור החסד שבתוך הדין, ואילו הרשעים היוונים נידונו באור הדין והגבורה על ידי החשמונאים שנצחום במלחמה.

בה אורות גדולים, מתקשר היטב עם דברי רבינו האריז"ל ב"לקוטי תורה" (יחזקאל ד"ה ענין יחזקאל), שמפרש הפסוק (שם מד טו): ”והכהנים הלויים בני צדוק”, כי בעולם הזה עיקר ההנהגה הוא במדת החסד, ככתוב (תהלים פט ג): ”כי אמרתי עולם חסד יבנה”.

על כן הכהנים ששרשם ממדת החסד גדולים מהלויים ששרשם מדת הדין, אבל לעתיד לבוא יהיו הדינים במעלה יותר גדולה מהחסדים, כי אחרי שיתוקן העולם במלכות שדי והיצר הרע יתבטל מן העולם שוב לא יצטרכו למדת החסד, לכן אז יהיו הלויים במדריגת כהנים ויעבדו את העבודה בבית המקדש, ואילו הכהנים יהיו אז במעלת הלויים. וזהו שהתנבא יחזקאל על הגאולה העתידה: ”והכהנים הלויים בני צדוק”, שלעתיד לבוא יהיו הלויים בבחינת כהנים העושים העבודה בבית המקדש עכדה"ק.

ויש להעיר בזה עוד ממה שכתבו בספרים הקדושים בשם האריז"ל, כי בעולם הזה הלכה כבית הלל שמדתם חסד, אבל לעתיד לבוא כאשר הגבורות יהיו במעלות על החסדים תהיה הלכה כבית שמאי. ומקור הדבר בספר ויקהל משה" להמקובל האלקי



מעתה לא נפלאת היא להבין איך זכו החשמונאים לגילוי אור הגנוז של מלך המשיח, שהרי כבר נתבאר כי החשמונאים לקחו את המלכות לידיהם בבחינת עבירה לשמה, כי סגולת עבירה לשמה היא להמשיך חסדים על ישראל וגבורות על הרשעים, הנה כי כן בזכות מסירות נפשם לעבור עבירה לשמה להציל את ישראל משכחת התורה, זכו לאור הגנוז שהוא גילוי אור החסד הטמון בתוך מדת הדין בבחינת מוציא חמה מנרתיקה, שיש באור הזה שתי מעלות הללו להמשיך חסדים על ישראל וגבורות על שונאי ישראל.

רבי משה מפראג זצ"ל מגורי האריז"ל (בדפוס ישן דף נד טור א ובהנדפס מחדש דף קפו טור א): ”בזמן הזה הוא הלכה כבית הלל, מפני שהעולם מתנהג על פי החסד עולם חסד יבנה, אבל לעתיד יהיה הלכה כבית שמאי”.

וכן כתב בפירוש התפלה לרבי אברהם בן הגר"א (בפירוש ליוצר ד"ה ובורא) בשם אביו הגר"א: ”ושמעתי ממורי אבא הגאון זצללה"ה שלעתיד לבא יהיה הלכה כבית שמאי שהן מגבורות כי בגבורות ישע ימינו”. ולפי המבואר מתאים כל זה עם המתבאר מדברי ה"אוהב ישראל", כי לעתיד לבוא יתגלה האור הגנוז שהוא מדת הגבורה הטמונים בה אורות גדולים, כי לעתיד לבוא אכן תהיה ההנהגה במדת הדין.

הכהנים עצמם יתעלו להיות לויים

אמנם יש לחקור במה שמבואר בדברי האריז"ל, כי הכהנים שהם במדת החסד יהיו לויים והלויים שהם במדת הדין יתעלו להיות כהנים, שהרי מבואר בגמרא (מגילה ט:) כי כהן הדיוט שנתמנה למלא מקומו של כהן גדול שאירע בו פסול, אחרי שהכהן גדול הראשון חוזר לעבודתו שוב אין הממלא מקום חוזר להיות כהן הדיוט: ”משום מעלין בקודש ולא מורידין”.

הנה כי כן מה חטאם ומה פשעם של הכהנים הקדושים, שעבדו את עבודת הקודש בבית המקדש הראשון והשני בוריוזות ובנאמנות, שלעתיד לבוא ירדו מגדולתם למדריגת לויים ושוב לא יעבדו את עבודת הכהונה בבית מקדש השלישי.

על כן נראה לפי עניות דעתי כי אין כוונת האריז"ל לומר, שהכהנים ירדו מגדולתם להיות לויים, אלא כוונתו כי היות שהכהנים והלויים שניהם משבט לוי, אלא שההבדל ביניהם הוא בכך, שכל אלו שהם מזרע אהרן שנמשח לכהונה חלה עליהם קדושת כהונה שמדתם חסד, ואילו השאר שאינם מזרע אהרן נשארו לויים שמדתם דין, על כן בעולם הזה שאינו מתקיים במדת הדין כי אם במדת החסד, עיקר העבודה בבית המקדש הוא על ידי הכהנים שמדתם חסד, ואילו הלויים שמדתם דין עבודתם בקודש לשרת את הכהנים ולהיכנע בפני מדתם מדת החסד.

אבל לעתיד לבוא כאשר הנהגת העולם תהיה במדת הדין ולא במדת החסד, כי מלאה הארץ דעה את ה' ושוב לא יצטרכו להנהגת החסד, אז יסתלק מהכהנים התואר של כהונה שהוא מדת החסד, וישארו עם התואר של לויים שמדתם דין, ושוב לא יעבדו את ה' במדת החסד כי אם במדת הדין, באופן שהעבודה תהיה על ידי כל שבט לוי שכולם יהיו בבחינת לויים שמדתם דין.

החשמונאים זכו להיות כהנים בבחינת לעתיד לבוא

כיון שבאנו לידי כך יאיר לנו להבין, מדוע סיבב הקב"ה כי החשמונאים הכהנים שמדתם חסד ינצחו במלחמה כנגד היוונים במדת הגבורה, כי היות שכפי שלמדנו ממשנתו של ה"בני יששכר" נתגלה בנס חנוכה האור הגנוז שיתגלה בגאולה העתידה, אשר אור זה הוא בבחינת מדת גבורה שטמונים בו אורות גדולים של חסדים, על כן עשה הקב"ה בכך פועל דמיון שהכהנים שמדתם חסד יעבדו עבודת הקודש במדת גבורה ממש כמו שיהיה לעתיד לבוא.

נמצינו למדים מזה, כי החשמונאים עצמם הם בבחינת אור הגנוז שיתגלה לעתיד לבוא, כי כמו שאור הגנוז הוא האור הגנוז בתוך מדת הדין, כן החשמונאים הכהנים שבעולם הזה מדתם חסד נתעלו לעבוד את ה' במדת הגבורה בניצחון המלחמה על היוונים, על כן כמו שהאור הגנוז נתגלה רק לימי חנוכה, אבל עיקר האור גנוז עד שיתגלה לעתיד לבוא ככתוב: ”מה רב טובך אשר צפנת ליראיך”, ועל כך אנו מתפללים (ברכת קריאת שמע): ”אור חדש על ציון תאיר”.

כן התגלות החשמונאים הכהנים שעבדו את ה' במדת הגבורה, לנצח במלחמה בדרך נס מעטים כנגד רבים חלשים כנגד גיבורים, לא היה רק בבחינת גילוי אור הגנוז מעין האור שיתגלה לעתיד לבוא, אבל אחר כך כמו שנגנו האור הגנוז שיתגלה רק לעתיד לבוא, כן נגנוז בני החשמונאים שהם בבחינת האור הגנוז שיתגלה רק לעתיד לבוא כאשר יתעלו הכהנים לעבוד את ה' במדת הגבורה.

רעיון זה מתקשר היטב עם דברי רבי צדוק הכהן הנ"ל, כי החשמונאים הורידו בעולם אור גדול שגרם להפריד פירוד מוחלט בין ישראל לעמים, ומאחר שעדיין לא הגיע הזמן לפירוד זה עד הגאולה השלימה, כמו שביארנו שעדיין היה צריך להיות בגלות אדום, על כן נעלמה הנהגת החשמונאים מן העולם, והרי זה בבחינת אור הגנוז שיתגלה לעתיד לבוא אשר אז נזכה שוב לפירוד מוחלט בין ישראל לעמים בביאת הגואל צדק במהרה בימינו אמון.